

HERETİK BİR DİNİ GRUP OLARAK NUSAYRİLER

Yrd. Doç. Dr. Ali Coşkun*

Özet/Abstract

This article deals with Syrian Alevites known as Nusayrites. Their names, histories, rituals, festivals, leaders and relationships with other Muslim sects and denominations are main topics of this article. The article prosopose many transformations within the sect. Although they generally are included within the extremist Şiates (Gulât-ı Şia) many of them now in İstihna Aşere Şiates and claim that they share themselves same beliefs with Sünnites

Giriş

Din sosyolojisinin en önemli konularının başında hiç şüphesiz dini gruplar gelmektedir. Dini grupların ortaya çıkışı, içinden doğdukları toplumla olan karşılıklı ve karmaşık ilişki biçimleri, liderlerinin grupla ilişkileri ve karizmatik otoritenin grubu yönlendirmedeki rolü vb. konular hep öteden beri sosyologların dikkatini çekmiştir. Ayrıca dini grupların tipolojileri de bir o kadar sosyologları uğraştıran bir konu olmuştur.

Din sosyolojisi bakımından dini gruplar başlıca iki tipe ayrılmaktadırlar. Tabii-dinî gruplar ve sırf dinî gruplar. Bunlardan birincisine din ve tabiat bağının kesişmesi dolayısıyla özdeş gruplar da denilmekte olup ikinci tür gruplar tamamen dinden doğan gruplar olarak adlandırılmaktadırlar. Birinci grup içerisine; aile, klan, kabile ve millet, yaş ve cinsiyete dayalı gruplar ve köy ve şehir toplulukları gibi mahalli birlikler dahil olurken ikinci grupları ünlü din sosyologu Ernest Troeltsch kilise, mezhep ve mistik gruplar olarak üçe ayırmaktadır. Bu sonuncuların İslamî karşılıkları ise; ümmet, mezhep ve tarikatlar olmaktadır. Bunlardan mezhepler ve tarikatları incelerken din sosyolojisi, başta mezhepler tarihi ve tarikatlar tarihi olmak üzere kelim, fıkıh ve tasavvuf gibi İslamî ilim dallarının bu alandaki kategorilerinden ve tipolojilerinden yararlanır. Hiç kuşkusuz adı geçen bilim dalları konularına içerden ve normatif bir şekilde eğilirlerken din sosyolojisi daha çok dışardan ama çoğu kere de tam bir anlamayı sağlamak için hem dışardan hem de içerden bakmaya, objektif, tecrübi ve tarafsız bir şekilde yaklaşmaya çalışır.

İslam tarihinde mezhepler ya karizmatik bir liderin özel talimi ya da dini metin ve öğretilerin yorumundan kaynaklanan hermetik ve hermenötik gruplar olarak iki kolda gelişmelerini sürdürmüşlerdir. İtikadi ve ameli

* Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Sosyolojisi, Öğretim Üyesi.

olarak ikiye ayrılan mezhepler zaman zaman örtüşen zaman zaman da ayrışan gruplar olarak varlıklarını sürdürmüşlerdir. İslam toplumlarında çoğunluğun onayını almış başlıca itikadi mezhepler Eşarilik, Maturidilik (ya da Ehli Sünnet) ile İmamiyye (ya da Şiilik) mezhepleridir. Bir de daha çok Şiilik içerisinde yer alan fakat heretik (zındık) olanlarından ehli sünnete yaklaşmış olanlara kadar bir dizi grubu içerisinde barındıran Batnilik diye bir ana akımdan da söz etmek gerekir. Batnilerin ehli sünnete göre aşırı (extremist) yorumlara sahip olanlarına Ğulât (Ğaaliyye) adı verilmektedir. İşte bu makalede ele alacağımız grup da bugün Suriye Aleviliği olarak bilinen ve Suriye’de siyasi olarak egemenliği elinde bulunduran Ğulâtın Nusayrilik koludur.

İsim Konusu

I- Kelimenin iştikakı muhtelif şekillerde izah edilmektedir:

a- *Nasrani* “Hıristiyan” kelimesinin tahkir ifade eden bir küçültme şekli olup, menasik benzerliklerine işaret eder,

b- Latince *nazerini*_kelimesinin_bozulmuş şekli_(Suriye’de bir yere denilirdi)

c- *Nasuraya*, Kufe yakınında bir köy,

d- Bir nisbet olup Nusayr adlı uydurma Şii şehitlerinden birine nisbettir o da, ya Ali’nin oğlu yahut azatlısı ya da Muaviyenin bir veziridir. Nisbet daha çok bir ihtimal ile,

e- *İbn Nusayrin Nisbesidir*, yani mezhebin kurucusu Muhammet İbni Nusayr en-Nemiri olup, kendisi (270\883) bu fırkanın ilk kelâmcısı olmuştur.

Hakikatte bu fırkanın Hasibi (346-957)’den önceki ismi *Namiriya*_idi, kendileri ise “mü’minun” adını taşırlar. Bir kısım müelliflere göre, Kuzey Suriye’nin daha az İslamlaştırılmış bir kazasına değil, Mısır’da ve Fırat boyunda da yayılmış olan bir aşırı Şia fırkasına delalet eder. Şiilerden İbn el-Gazari (V.411-1020) ve Sünnilerden İbn Hazm’dan itibaren bütün aşırı fırkalara dair eserlerde görülen bu iştikak, yani İbn Nusayr’e nisbet, en emin ve tercihe şayan olan bir izah şeklidir.¹

II-Bu tabirin, idari, içtimai ve dini olmak üzere üç manası vardır;

a-İdari bakımdan bu tabir Suriye’deki “Ansariler dağına” (Eski Cebel-i Lukkam) delalet eder. Asi nehrinin batısında eski Lazkiya livası bulunmakta olup, cenup kısmında Nusayriler bulunmakta idi ve 1920’den başlayarak

¹ L. Massignon, “Nusayriler”, *İslam Ansiklopedisi*, 9/365; E. R. Fığlalı, *Çağımızda İtikadi İslam Mezhepleri*, Ankara, 1986, s. 180.

burada bir Aleviler devleti kurulmuş idi ² (1933 sonunda nüfusu 334.173'dür, bunun 213.066'sını Nusayriler teşkil ederdi).

b-İçtimai bakımdan burada yaşayan ve muhtelif menşelere mensup olan ahali, istisnasız denilebilecek şekilde Arapça konuşmakta ve Nusayri akidesini kabul etmiş bulunmaktadır. Nusayriler; 1-Aleviler memleketinde 213.000 kadar olup, XII. asırdan itibaren bunların siyasi tarihi umumiyetle dış tazyik (Haçlı Seferleri v.s.) ile dahili mücadeleden ibarettir, 2-İskenderun sancağında 58.000 kadar (ki Antakya'da 1/3 nispetinde olup, eski parlamentoda iki mebusları vardı); 3-Suriye'de 29.693 kadar, Hama ve Hamus'ta (bir mebus), Halebte (iki mahalle), 4-Filistin'de 2000 ve Nablus'un güneyindelerdi, 5-Klikya'da (XV. Asırdan beri); Tarsus ve Adana'da 80.000 (1921) kadar olup, ayrıca Fırat boyu ve İran'la Filistin'de Nusayri unsurlarına tesadüf edilmektedir.³

c-Din cephesine gelince, bu Nusayri fırkasının akidesidir ki, burada buna temas etmeden önce bu fırkanın bir tarihçesini vermek daha uygun görünmektedir.

Tarihçe

Nusayrilik, Muhammet b. Nusayr en-Nemiri (270/883) tarafından kurulmuş aşırı bir Şii fırkasıdır. Sünni kitaplarda ve Şiilerin mezhepler konusundaki araştırmalarında Şiinin "Müfrit (Çulat/Extremist)" bir kolu olarak tasnif edildiği görülmektedir.⁴

Batınlıktan kaynaklanan diğer aşırı Şii fırkalarında olduğu gibi, Nusayriliğin tarihi de oldukça gizli kalmıştır. Aslında batını karakterli mezheplerin hemen hepsinin de çift hayatları vardır. Biri kendi içlerinde ve muhitlerinde yaşattıkları, öteki de zaruretler neticesi cemiyete uyum sağlamak için yaşadıkları hayatları. Mamafih Nusayrilik, bu noktada şu ya da bu vesilelerle eserlerinden önemli bir kaç elde edilebilmiş ve dolayısıyla uzak tarihleri dışında hiç değilse görüşleri tanınabilmiş fırkalardan biridir.

Nusayriliğin kurucusu İbn Nusayr, Şii İmamîyenin onuncu imamı Ali En-Naki'nin hayatında onun tarafından gönderilmiş bir peygamber olduğunu iddia etmiştir. Onun hakkında aşırı görüşler ileri sürerek tenasühten söz etmekteydi. Onun ilahlığını söylemekte ve haramları helal kılmaktaydı. Başka bir rivayete göre de İbn Nusayr, imamîyenin on birinci imamı Hasan el-Askeri (280/873)'nin "bâb"ı olduğunu ileri sürmüştü ve onun

² Ömer Faruk Abdullah, *Suriye Dosyası*, Ter. Hasan Basri, İst.: Akabe Yayınları 1985 s. 42. Ö. F. Abdullah burada Nusayrilerin daha önce bu isimle "Alevi" bilinmediklerini, bu ismin sonradan Fransızlar tarafından verildiğini açıklar.

³ Massignon, agm, 9/366.

⁴ Abdullah, age, s. 42.

vefatıyla da oğlu Muhammet b. El-Hasan'ın mehdiliğini kabul etmiştir.⁵ İbn Nusayr'in, Hasan el-Askerinin "bab"ı olduğu yolundaki ikinci görüş, mezhebin kurucusunun kendi görüşlerini yaydığı Kufe ile Halep arasındaki Cunbula'da yetişip 346/957 yılında Halep'te ölen ve Nusayri fırkasının İbn Nusayr'dan sonra ikinci hakiki kurucusu olan Hüseyin b. Hamdan el-Hasibi'ye aittir ve daha doğru olması muhtemeldir. Bu konuda Ömer Faruk Abdullah el-Askeri'nin adını vermediği kitabının 7 ve 31. sayfalarına atfen şu görüşleri serd eder:⁶

"Şia mezhebinin imamlar silsilesi akidesine göre İbn Nusayr peygamber çizgisindeki son üç imamın halkasına katılmıştır. Bu üç imam; Ebul Hasan Ali el-Hâdi İbn Muhammet el-Askeri (214-254/829-868), Ebu Muhammet el-Hasan b. Ali el-Askeri (230-260/844-873) ve imam Muhammet el-Mehdi b. El-Hasan el-Askeri (d. 255/868)/dir. Bununla birlikte Nusayr düşünce ve görüşlerinden dolayı diğer imamlarla ihtilafa düştü. İmamlar Nusayr'i reddedip onu lanetlediler ve taraftarlarını da görüşlerinin fitneye sebep olabileceği konusunda uyardılar. Nusayr imamlarla olduğunu iddia ettiği özel münasebetine binaen imamların görüşlerini yorumlama konusunda kendisini tek otorite ve onların hücceti ve bab'ı olarak ilan etti. Sünni ve Şii kaynaklar Nusayr'ın son peygamberlik konusundaki İslami görüşü reddettiğini ve kendisini hem nebi hem de resul ilan ettiğini kaydediyorlar. Böylece Nusayriler bizzat takip ettiklerini iddia ettikleri imamlar tarafından reddedilen Nusayr'in takipçileri olarak ortaya çıkarlar. "Nusayriler" ismi onların asırlarca taşıdıkları hem dini, hem de tarihi isimleridir"

Mezhebi esas yayan el-Hasibi ve iki tilmizidir. Bu tilmizleri arasında en meşhur olanı da Muhammet b. Ali el-Çilidir.⁷

Karmatilerin Suriye'yi ellerine geçirmesiyle bir kısmı Antakya'ya kaçtıysa da bir kısmı da Suriye'de kaldılar. Malazgirt savaşını müteakiben Selçuklu sultanları döneminde Antakya'yı ellerine geçirdiler. Fransızların işgaliyle (492/1098) bir süre onların hakimiyetinde daha sonra bölgeyi Haçlılardan temizleyen (584/1188) Selehaddin Eyyübi'ye itaat ederlerse de vefatı üzerine tekrar Haçlıların Hegemonyasına girerler.

Mamafih Nusayriler, 6/12. asırdan itibaren, Haçlılar, İsmaililer ve Moğolların hakimiyetleri altında sürdürdükleri varlıklarını, Yavuz Sultan Selim'in 922/1516 Mercidabık zaferi ile Suriye'yi Osmanlı idaresine sokuşundan sonra da sürdürdüler. Bu arada Nusayriliğe hasredilen adı geçen tezde, Ahmet Turan'ın hissi bir Nusayri müellifi olan Galib et-Tavil'den naklen Yavuz Selim'in kafir olduklarına dair bir fetva üzerine 40.000

⁵ Massignon, aynı madde, 9/368, Ahmet Turan, *Les Nusayris de Turqie dans la Region d'Hatay* (Doctorat de III.e cycle, Paris, 1973), s.21'den nakleden Fiğlalı, age,s. 180.

⁶ Abdullah, age s.41

⁷ Massignon, aynı yer.

Nusayri'yi katletmesini, daha önce de İbn Teymiyye'nin sapıklıkla suçlamasını, Sünnilerin bunlara kin duymalarına sebep gösterse de, Fığlalı hocamız buna katılmamaktadır.⁸

Ancak mezkûr fırkanın siyasi arenada hakimiyet sahası bulduğu mezhepçi Baas partisinin iktidarındaki bu günkü Suriye'nin⁹ son yıllardaki sergilediği dış politika, bizde A. Turan'ın ileri sürdüğü tezin tahkik edilmesi gerektiği fikrini iyice tebellür ettirmektedir. Yönetimde söz sahibi olan bu mezhebin ülke içinde -Müslüman Kardeşler Teşkilatının da iştirak ettiği- İslam cephesiyle olan mücadelesine girmeyeceğiz.¹⁰

Bu günkü nüfusları hakkında başta L. Massignon'a dayanarak verdiğimiz bilgiden farklı olarak A. Turan Hatay bölgesi Nusayriyelerinin nüfusunu 149.000 olarak verir. (başta biz ise 80.000 olarak vermiştik.) Toplam nüfusları 325-400.000 arasındadır.

Kolları

Hz. Ali'nin bulunduğu yere göre farklılık arz eder. Ancak umumi tasnifte 4 kola ayrılırlar:

- 1-Haydariyye
- 2-Şimaliyye veya Şemsiyye
- 3-Kilâziyye veya Kameriyye
- 4-Gaybiyye,

Mamafih bugün görüşlerini ileride ele alacağımız iki ana kol ise

1-Şimaliyye (Şemsiyye) ile 2-Kıbliyye (Kilaziyye veya Kameriyye)dir.¹¹

Görüşleri

İslam'dan kaynaklanmakla birlikte tamamen Batını tevellere dayalıdır.

Ahkâmlarını ele alan müstakil eserleri yok, ancak el-Hasbi'nin *Kitabu'l-Mecmu* onların en önemli ve kutsal kitaplarıdır. Diğer bir önemli eser de önce Nusayri iken Hıristiyan olan ve Tarsus'ta öldürülen Adanalı Süleyman Efendi'nin yazdığı: *Kitab'ı-Bakürati's-Süleymaniyye Fi-Kesf Esrari'd Diyânâti'n-Nusayriyye*, adlı kitaptır.

Görüşlerinin temelini Hz. Ali'nin ilahlaştırılması teşkil eder. Bütün kollarına göre Ali Mabuddur, tanrıdır, ne, doğurdu nede doğruldu ve ölümsüzdür. Baki olup, zatı yıldızlara hakim olan nurdur. Nurun nurudur.

⁸ Fığlalı, Age, s.182-183.

⁹ Abdullah, Age, s.40.

¹⁰ Bu konuda daha fazla bilgi için *Suriye Dosyası*, s.239-251' deki Hamid Algar'ın notlarıyla 39. dipnot'a bakılabilir.

¹¹ Massignon, Agm, s.369.

İlahi zatı itibariyle gizlidir. O mânâdır. Görünüşte imam ise de Batını olarak Allah'tır. Şahadet kelimesi "Ben Ali'den başka İlah bulunmadığına Şahadet ederim." şeklindedir.¹² Kısacası bunlar hulül nazariyesine inanırlar. Tenasühü de kabul ederler. Nusayri olmayanların cesetleri hayvana girer. Alem kadimdir ve ahirette tekrar dirilmenin aslı yoktur. Cennet ve Cehennem asılsız şeylerdir. Bulutlar Hz. Ali'nin eridir. Gök gürültüsü onun sesi, şimşek gülmesidir. Bu sebeple bulutlara çok tazim ederler şaraba, üzüm, sakız ağacına da çok saygı gösterirler.¹³

Her devirde bir Rab, bir Hicap, bir de Bab bulunacaktır. Ali, Rab, Muhammed Hicap ve Selman'ı Farisi bab'tır. Bunlar; A.(Ayn), M. (Mim) ve S.(Sin) harfleriyle rumuzlandırılırlar. Ve sırlanırlar. İnançları teslis inancına muadildir. Bab olan Selman'dan sonra beş "eytam/yetimler" vardır. Bu yetimler Selman'ın manevi çocukları ve yarattığıdır. Eytam ve vazifeleri şunlardır:

- 1- Mikdad b. El-Esved: Tabiat olaylarını ve zelzeleyi yürütür.
- 2- Ebu Zerr'i-l Gıfari: Yıldızların hareketini idare eder,
- 3- Abdullah b. Ravaha el-Ensari: Canlıların hayatlarını idare eder
- 4- Osman b. Maz'um: Rızık ve hastalıklarla uğraşır,
- 5- Kanber b. Kâdân: Ruhları cesetlere gönderir.

Bir de beş vakit namazın kendilerine tahsis edildiği 5 de masum vardır.

- 1-Muhammed (Öğle namazı)
- 2-Fatıma, (İkinci)
- 3-Hasan (Akşam)
- 4-Hüseyin (Yatsı)
- 5-Muhsin (Sabah)

Onlara göre kadınların ruhları yoktur. Ayrıca Hz. Ebu Bekir, Ömer, Osman, Talha, Sa'd, Muaviye, Yezid, Haccac ile Ahmed-el Bedevi, Ahmed er'Rıfai, Abdul Kadir Geylani gibi Veliler de Şeytanın sembolleridir. Ve Lanet edilirler.

Ali'nin tanrılığında şüphe olmamakla birlikte bulunduğu yer itilafıdır; A-Haydariler (Şemsiler)'e göre Ali gökte olup, Ali gök, Muhammed Güneş, Selman ise Ay'ı temsil eder. Hz.Ali'nin Haydar lakabını tercih ederler,

B-Kilaziler (Kameriler)'e göre ise Ay, Ali'nin yeri, Güneş Muhammed'in, gök ise Selmanın'dır.

¹² Bak, İzmirli, İsmail Hakkı, *Yeni İlmî Kelam* (Osmanlıca,) s.176.

¹³ Çubukçu, İ. Agah, "Nusayriler", *AÜİFD*, c.17, s.51. Fıçlalı, age s.185, Kalkaşandi, *Subhil Aşa*, c. 13, s.249.

Her iki kola göre de şarap kutsaldır. 18-19 yaşında biri mezhebe kabûl edilirken şarap içilir ve şahadet getirilir. Ayinlerinde ekmek ve şarap bulundururlar.¹⁴

Bu sebeple Hıristiyanların son yemek ayinlerine benzer tatbikatın aynısı bunlarda da vardır. Nusayrilere göre din büyükleri arasında isim ve mana veya zahir ve batın farkları mevcuttur. Şu gelenlerden birinciler mana ikinciler isimdir. 1-Habil-Adem, 2-Nuh-Şis, 3-Yusuf-Yakub, 4-Yûşa -Musa, 5-Asaf-Süleyman, 6-Şim'ün-İsa, 7-Ali-Muhammed. Nusayriler böylece her nebinin yanında bir mananın olduğunu ileri sürmüşler ve Hz. Muhammed'in isim Hz.Ali'nin de mana olduğunu anlatmak istemişlerdir.¹⁵

İslam'ın beş şartına inanmaları da tamamen farklı ve şöyledir:

1-*Şahadet*: “Nusayri dininden, Cundebî görüşünden, Cumbulanî tarikatından, Hasibi akidesinden, Cîli inancından, Meymuni fıkından olduğuma şahadet ederim”. sözleri girişten sonra tekrar edilir ve ayrıca “Ali'den başka İlah bulunmadığına şahadet ederim”. Sözü de Kelime-i Şahadet olarak kullanılır.¹⁶

2-*Namaz*: Sünnilerde olduğu gibi 5 vakit namaz var, ancak daha önce zikrettiğimiz gibi-beş masuma tahsis edilmiştir: Öğle: Muhammed, ikindi: Fatıma, Akşam: Hasan, Yatsı: Hüseyin, Sabah: Muhsin şeklinde. Bunlardan başka; Hacet, Niyaz, Şahadet, takdim ve hulûl gibi namazlar vardır.

Kılınış şekli öteki Müslümanlardan farklıdır: Beş masumu hatırlamak abdest ve gusül için yeterli olup,¹⁷ başında; “Ali, Muhammed ve Selman'ı yüceltiriz” demek namazın edası için yeterlidir. Kuran'ı hiç kullanmadıkları ve *Kitabu'l Mecmu'*dan sonra ikinci dereceden önem taşıdığı¹⁸ halde “(peygamber)... onların üzerlerindeki yükleri sırtlarındaki zincirleri kaldırıp atar...”. Araf-7 ayetine dayanarak namaz kılmazlar. Namaz sesle yapılır. Ferdî ve cemaat şeklinde olur. Ferdiden kasıt dua olduğu için camiye ihtiyaç yoktur. Kible yoktur. Şeyhleri o beldeyi ziyaret ederse cemaatle kırlarlar. Namazın şartları: 1-Beş seçkini bilmek, 2-Gülmeden, konuşmadan kılmak, 3-Siyah takkesiz kılmak, 4-Gizli yapmak, 5-Hz.Ali'ye dua ile bitirmek, 6-Kılmamak yer önemli değildir.

3-*Oruç*: Sünnilerdeki gibi, değildir. İzmirli'nin ifadesine göre; ketm-i esrardan ibarettir. Oruç, Resulullah'ın babası Abdullah'ın sessizliğini, Ramazan Abdullah, Kur'an Hz. Muhammed, Ramazan günleri ise, kendi kutsal kişilerini temsil eder. Onlar için 30 ermiş erkek, 30 ermiş kadın ismini bilmek yeterlidir.¹⁹

¹⁴ Abdullah, *Suriye Dosyası*, s.47.

¹⁵ Çubukçu agm, s.52, Massignon, agm, s.367.

¹⁶ Fığlalı, age, s.187, Ayrıca bak. Dipnot 1.

¹⁷ Çubukçu agm, s.51.

¹⁸ Abdullah, age, s.45.

¹⁹ Çubukçu, Agm s.51

4-Zekat: Şeyhlerine mali şartlarına göre para vermek. Zekatın manası dini öğrenmek ve öğretmektir.

5-Ziyaretler: Hac yerine geçer ve ibadet yerlerini gösterir. İzmirliye göre; meşayih ziyareten ibarettir. Ziyaret yerlerine çok önem verirler.

Din Adamları

Dört sınıftır: a- Büyük Şeyh: Geniş otorite sahibi olup , Şeyh ve İmam adaylarını atar. Her bölgede bir tane olur. B- Şeyh: Sayıları çoktur, vazifeleri tamamen dini olup manevi önderlerdir. c-Nüvab: Aşağı tabakanın şeyhleridir. Şeyh olana kadar esas şeyhlere yardım ederler. d-İmamlar: Sultan Abdulhamid ihdas etmiştir.

Nusayriliğe Giriş

Her erkek Nusayriliğe girmeye mecburdur. Sır saklayacağına güvenilen her çocuk 16-18 yaşını doldurduktan sonra onu hazırlaması için, babası bir mürşide -ki artık onun manevi babası olur- götürür. Şeyhin huzurunda mürşit, şehitlerin huzuruyla teminat alır. Sırı saklamazsa şehitlerce öldürülür.

Birinci merhale “Meşveret cemiyetinde” ikinci merhale ondan 40 gün sonra “Melik Cemiyetinde” üçüncü ise iki veya dokuz ay sonra geniş bir salonda büyük şeyhi temsil eden ortada imam, yanlarda 12 havari (veya imam) olduğu halde merasimler yapılır.

Bayramlar

Yıllık bayramlar içerisinde şunlar vardır: Şiilerin ay ile ilgili bayramları: Fıtır, adha, ğadır, mubahale, firaş, aşûrâ, 9-Rebiulevvel (Hz. Ömer’in şehit edilmesi) ve 15-Şaban (Selman’ın ölümü); bir de güneş ile ilgili bayramları; Nevruz ve mihricân, 24/25 Aralık gecesi Hz. İsa’nın doğum günü, haçın suya atıldığı gün, 17-âzar aziz Barbara. Bütün bunlarda dini ayin yapılır ve şarap içilerek buhur yakılır.²⁰

Sonuç

İnanışları ve davranışları göz önüne alındığında, Nusayriliğin bölgedeki eski dinler ve inanışlardan, totemcilikten Sabiiliğe; Mecusilik ve Seneviyyeden Museviliğe Hıristiyanlık ve ibtidai inanışlardan

²⁰ Massignon, Agm, s.368.

Müslümanlığa kadar bir dizi inançtan etkilendiği ve bunları Batınlık perdesi ile örttüğü apaçık ortadadır.²¹

Nusayriliğin Şianın “Ğulât” kollarından biri olduğuna şüphe yoktur.

Ancak esas problem, yukarıdaki eklektik yapısını dikkate alacak olursak onun din içinde inhiraf etmiş bir mezhep mi yoksa ayrı bir din mi olduğu meselesidir.

Hamid Algar der ki; “Nusayriliğin sadece basit bir mezhep değil, ayrı bir din olduğu tartışılabilir. Bu terminoloji problemi önemlidir, çünkü sect (mezhep) ve sectarian (mezhebi) terimlerinin kullanılması, Suriye’deki mücadelenin iki mezhep, yani Sünniler ve Nusayriler arasında olduğu izlenimine sebebiyet vermektedir. Oysa mücadele Müslümanlarla (ki Suriye’nin hemen hemen tamamına yakını Sünni’dir) Gayri Müslimler (Nusayriler) arasındadır”²²

Ömer Faruk Abdullah ise bakışlarımızı bu günkü Suriye’de mevcut yönetime karşı oluşan İslam cephesine -ki ılımlı Nusayriler ile Müslüman kardeşler Teşkilatı da bunun içindedir- çevirerek bu mezhebin çekişmedeki rolüne işaretlerle şunları söylemektedir: “Nusayri azınlığın Suriye rejimi üzerindeki mevcut durumu sebebiyle bu fırkadan bahsetmek yerinde olur. Ancak herhangi bir yanlış anlaşılmayı önlemek için şu hususu önceden belirtmek gerekir ki; Suriye İslam cephesi Hain Esat rejimine muhalefetlerinin temelini mezhep meselesi olmadığını tekrar tekrar vurgulamışlardır. Cephe, rejimi Nusayri rejimi olduğu için değil, zalim, baskıcı ve adaletsiz olduğu için yıkmak istemektedir. İslâm Cephesi, Baas rejimini “Mezhepçilik batağına aşırı derecede batmış olmakla” suçlar ve bunu sadece bir suç olarak değil, aynı zamanda tarihi bir yanlışlık olarak da addeder”...²³

Son olarak ta kanâatini şu şekilde belirtir: “İslâmî bakış açısından Nusayriler gerek inançları gerekse ibadetlerinden dolayı farklı bir din olarak ortaya çıkmaktadırlar. Öyleki bu dinin ne Hıristiyanlıkla, ne Yahudilikle ne de İslam’la bir ilgisi vardır. Nusayrilerin *kâfir* ve *müşrik* kabul edilmelerinin üzerinde bütün Sünni ve Şia uleması daima ittifak ede gelmişlerdir.”²⁴

Kuşkusuz her dini hareket ve grup gibi Nusayriler de tarih içerisinde bir çok dönüşüm geçirmiştir. Dolayısıyla onların bir kısmı İmamiyye arasına katılmış olup bir kısmı da üzerlerindeki hêretik (zındık) ve mülhid (ateist)

²¹ Krş. A. Gölpınarlı, *100 soruda Türkiye’de Mezhepler ve Tarikatlar*, İst., 1969 s.136-137, M. Ebu Zehra, *İslam da Siyasi ve İtikadi Mezhepler Tarihi*, Ter., E.R. Fiğlalı ve O. Eskicioğlu, İst., 1970 s.81, Kalkaşendi, age, s.250, Çubukçu, agm, s.52.

²² Abdullah, Ömer Faruk, *Suriye Dosyası*, s.256-57, Dipnot 39.

²³ Abdullah, age, s.40.

²⁴ Abdullah, age, s.47.

suçlamasını atmak amacıyla temel iman esasları konusunda ehli sünnetle aynı çizgide yer aldıklarını vurgulamaktadırlar.²⁵

Kaynaklar

- 1- Abdullah, Ömer Faruk, *Suriye Dosyası*, Ter. Hasan Basri, İst.: Akabe Yay. 1985.
- 2- Çağatay, N., Çubukçu, İ. A., *İslam Mezhepleri Tarihi*, Ank. 1976, S. 68 vd.
- 3- Çubukçu, İ. A., "Nusayriler" *AÜİFD*. C. XVII. Yıl 1969, s. 51-3
- 4- Ebu Zehra, Muhammed, *İslam'da Siyasi ve İtikadi Mezhepler Tarihi*, ter. E. R. Fırlalı ve O. Eskicioğlu, İst.: Yağmur Yayınları 1. Baskı 1970, 306 s.
- 5- Fırlalı, E. R., *Çağımızda İtikadi İslam Mezhepleri*, Ankara: Selçuk Yayınları 3.Baskı.1986, 346 s.
- 6- Firro, Kais, "Nusayriliğin Milliyetçilik ve Milli Devlete Adaptasyonu", *Tarihi ve Kültürel Boyutlarıyla Türkiye'de Aleviler, Bektaşiler, Nusayriler*, İSAV, İstanbul: Ensar Neşriyat, 1999, s.209-217.
- 7- Gölpınarlı, A., *100 Soruda Türkiye de Mezhepler ve Tarikatlar*, İst. 1969.
- 8- İzmirli, İ. H., *Yeni İlmî Kelâm*, (Osmanlıca), İst. 1341 S. 176.
- 9- el-Kalkaşandi, Ebul-Abbas Ahmed b Ali, *es-Subhu'l-A'ş'a*, C. XII. s. 249-51, Kahire, 1337/1918, 273.
- 10- Massignon, L., "Nusayriler", *İslam Ansiklopedisi*, 9/365-69.
- 11- Öz, Mustafa "Nusayriler", *Tarihi ve Kültürel Boyutlarıyla Türkiye'de Aleviler, Bektaşiler, Nusayriler*, İSAV, İstanbul: Ensar Neşriyat, 1999, s. 181-194.

²⁵ Daha fazla bilgi için bak, Mustafa Öz, "Nusayriler", *Tarihi ve Kültürel Boyutlarıyla Türkiye'de Aleviler, Bektaşiler, Nusayriler*, İSAV, İstanbul: Ensar Neşriyat, 1999, s. 181-194 ve Kais Firro, "Nusayriliğin Milliyetçilik ve Milli Devlete Adaptasyonu", *age.*, s.209-217.